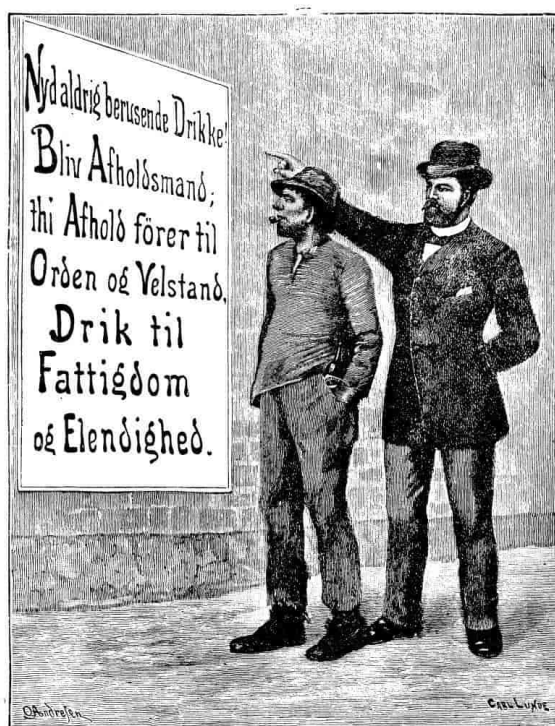

8. Ren sprit i litervis

Fra heftig alkoholkultur til afholdsbevægelse

*Plakat som agiterer
for afholdsbevægelsen*

Afgifter skal regulere et sundheds-skadeligt alkoholforbrug

I slutningen af 1800-tallet havde lægerne fået øjnene op for den negative effekt, alkohol havde på folkesundheden. Det store alkoholforbrug havde også store sociale konsekvenser. Det mest nærliggende instrument til at sænke forbruget var at hæve priserne.

Fra dele af arbejderbevægelsen, lægerne og afholdsforeningerne blev der lagt et stadig større pres på politikerne for at indføre en afgift på alkohol. I 1887 blev der lagt en skat på øl samt en afgift på brændevin på 18 øre pr. flaske. Det sænkede dog ikke forbruget nævneværdigt. I 1912 hævede man afgiften til 60 øre pr. flaske, men hverken Socialdemokratiet eller Venstre ville være med til en højere afgift. "Den fattige mands snaps" skulle man holde fingrene fra.

Alkoholkultur på arbejdspladsen

Grundlæggeren af Danmarks første afholdsforening fortalte i 1840 at "en mådeholden mand" drak 2-3 snapse til hvert måltid foruden øllet.

For mange håndværkere og arbejdere bestod morgenmaden af en mælketoddy, som var et stort glas brændevin i et glas varm mælk på morgenværtshuset.

En murer ved navn Rasmussen, der var afholdsmand, fortalte om en dag, hvor han var på værtshus med de andre murersvende og bestilte kaffe med wienerbrød i stedet for kaffepunch, som bestod af kaffe med brændevin. Rasmussen fik besked på at skrubbe af, for hvem havde hørt om en murer, der ikke drak brændevin.

Alkohol og retten til at drikke var en indgroet en kultur i arbejderklassen

Folkesundhed

Siden tiden omkring 1900 havde folkesundhed været et tema. Læger og myndigheder havde arbejdet sammen for at bekæmpe tuberkulose.

I 1907 blev der af regeringen nedsat en ædruelighedskommission, der fremlagde en betænkning, hvor man bemærkede at lægernes kampagne for at mindske alkoholforbruget for at højne sundheden, kun havde ført til et mindre fald i forbruget. Der måtte tages mere drastiske midler i brug. Her pegede man blandt andet på prisen som en adfærdsregulerende faktor.

Scene fra www.historiskehotspots.dk: Vi møder i filmen en mor, der ikke er i stand til at tage sig af sit barn på grund af drukkenskab. Barnet er anbragt på fattiggården

Den jævne mands ret - Stauning bøjer sig

Højrefløjen advarede mod formynderi. Erhvervsmanden C.F. Tietgen som havde været med til at stifte De Forende Danske Spritfabrikker i 1881, forsvarede sin virksomhed. Den socialdemokratiske statsminister Thorvald Stauning forsvarede den jævne mands ret til en dram.

Men Stauning endte med at bøje sig for forslaget om en væsentlig afgiftsforhøjelse på brændevin, da man foreslog, at provenuet skulle anvendes til at sænke priserne på basisfødevarer.

Indirekte blev det dog 1. verdenskrig og manglen på kartofler, korn og kul der gjorde, at det lod sig gøre at komme igennem med en væsentlig afgiftsforhøjelse. Produktionen af alkohol krævede nemlig alle tre dele, som der var mangel på.

Markant færre indlæggelser

I 1917 blev prisen på en flaske snaps tidoblet og det virkede med det samme. Ugeskrift for læger kunne allerede året efter melde om en halvering af forbruget af alkohol i forhold til 1916.

Det fremgår endvidere af myndighedernes medicinalindberetning, at der i 1918 kun blev indlagt 51 personer med delirium tremens mod 1109 indlæggelser i 1910. I 1920 blev der registreret 56 tilfælde.

Lars Larsen-Ledet

Lars Larsen-Ledet kom oprindeligt fra Løkken. Han var journalist og redaktør af afholdsbevægelsens avis, Afholdsdagbladet. Bladet var talerør for den danske afholdsbevægelse, der bl.a. agiterede for et nationalt alkoholforbud.

Han var vokset op med en stærkt alkoholiseret far og gjorde afholdssagen til sin absolutte mærkesag. I 1905 var han medstifter af Det radikale Venstre. Siden blev han socialdemokrat, da han mente bedre at kunne fremme afholdssagen der.

Harald Jensens villa på Kastetvej blev indrettet som børneinstitution. Den blev rost fordi den lignede en herskabsvilla - hvilket den jo var!

Børne-fattigdom

Tiden omkring slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet var præget af store ændringer indenfor fattigforsorgen. Et af de helt store spørgsmål var, om man tabte sine borgerlige rettigheder, når man modtog fattighjælp. Overgangen fra fattighjælp der uddeles efter subjektive skøn til ydelser, som man har ret til, er intet mindre end en revolution, og begyndelsen til det vi med tiden kommer til at omtale som en velfærdsstat.

I Aalborg har der gennem tiden ligget fattiggårde forskellige steder.

I 1890 modtog 10,3% af Aalborgs befolkning fattighjælp. Hovedparten af dem modtog fattighjælpen udenfor fattiggården i Skolegade. Det vil sige at de havde egen bolig og dermed ikke boede på fattiggården. Man måtte henvende sig hos fattigvæsenetsudvalget for at blive godkendt til at modtage hjælp, oftest i form af almisser, som kunne bruges til køb af mad. Man kunne også modtage brændselshjælp. Modtog man fattighjælp, mistede man sine borgerlige rettigheder det vil sige valgretten og retten til frit at kunne blive gift.

Med fattigloven af 1891 blev der stillet krav til fattiggårdenes indretning. Fattighjælpen bestod stadig, men med kravene søgte man at højne standarden for dem der boede på fat-

tiggården. Fattiggården i Skolegade levede ikke op til de nye krav, men man var ikke så tilbøjelig til at bygge nyt i Aalborg. Børnene var nok nogle af dem, der blev hårdest ramt.

I 1911 fik de fem børn som var under fattigvæsenet uden at være anbragt i pleje ophold på optagelseshjemmet i Urbansgade nr. 34. (Der var på det tidspunkt ca. 200 børn anbragt i pleje) I 1916 afløste børneoptagelseshjemmet Haraldslund fattigvæsenets optagelseshjem i Urbansgade. Haraldslund var indrettet i Harald Jensens villa på Kastetvej efter hans død. Den blev rost som institution de første mange år, fordi den ikke lignede en institution men den herskabsvilla som den jo var.

Omkring århundredeskiftet opstod der også en lang række hel- og halvprivate stiftelser, der skulle tage vare på børn. Nogle fungerede som egentlige børnehjem eller asyler. Andre var indrettet som datidens daginstitutioner, da det var et stort problem at skaffe et betryggende pasningstilbud, hvis man som mor var nødt til at gå på arbejde.

Kilder: Ugeskrift for læger nr. 51, 19. december, 1918, nr. 37, 9. september, 1920 og nr. 42, 19. oktober, 1922 "Aalborg under stilstand og fremgang fra 1814 til 1970" af Per Bo Christensen og Jens Topholm "Aalborgs industrielle udvikling fra 1735 til 1940" af Henning Bender. Fotos: Aalborg Stadsarkiv